

ประโยค ป.ธ. ๓
ปัญหา บาลีไวยากรณ์
สอบครั้งที่ ๒ วันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๕๔

---

๑. อักษรในภาษาบาลีทั้ง ๔๑ ตัวนั้น อักษรจำพวกไหน ชื่อนิสสัย ๆ จำพวกไหน ชื่อนิสสิต ๆ และทำหน้าที่ต่างกันอย่างไร ๆ
๒. ในอาเทศสระสนธิ จะแปลงสระเป็น ข หรือ ว ได้ในที่เช่นไร ๆ จงตอบ พร้อมทั้งยกตัวอย่างประกอบ ๆ
๓. ศัพท์เช่นไร เรียกว่า อพยยศัพท์ ๆ ในอพยยศัพท์นั้น อุปสัคกับนิบาต มีวิธีใช้ต่างกันอย่างไร ๆ
๔. การแยกวิภัตติอาชยาตออกเป็นปรัสสบทและอัต โนบท เพื่อประสงค์อะไร ๆ จงแจก ภูช ธาตุ (ในความกิน) ด้วยวิภัตติหมวดปัญจมี เฉพาะปรัสสบทมาดู ๆ
๕. กิดกันั้น คืออะไร ๆ แบ่งเป็นกี่อย่าง ๆ อะไรบ้าง ๆ พนฺธน์ (จान์) ลงปัจจัยอะไร ๆ เป็นรูปและสาธนะอะไร จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๆ
๖. ตัปฺปรัสสมาสกับกัมมธารยสมาส มีลักษณะต่างกันอย่างไร ๆ ปริปัญฺณปฺตฺตฺจิวโร (สามเณโร) เป็นสมาสอะไรบ้าง จงตั้งวิเคราะห์มาตามลำดับ ๆ
๗. ปัจจัยในฐานตัทธิต ลงแทนศัพท์อะไร ๆ มณิมยา (นาวา) ลงปัจจัยอะไร ๆ ในตัทธิตไหน ๆ จงตั้งวิเคราะห์มาดู ๆ

ให้เวลา ๓ ชั่วโมง.

เฉลย ประโยค ป.ธ. ๓

ปัญหา บาลีไวยากรณ์

๑. อักขระในภาษาบาลีทั้ง ๔๑ ตัวนั้น อักขระเบื้องต้น ๘ ตัว ตั้งแต่ อ จนถึง โอ ซื่อนิสสัยฯ อักขระที่เหลือจากสระนั้น ๓๓ ตัว มี ก เป็นต้น มีนิคคหิต เป็นที่สุด ซื่อนิสสิต ฯ และทำหน้าที่ต่างกันดังนี้ คือ สระเป็นที่อาศัย ของพยัญชนะ ออกเสียงได้ตามลำพังตนเอง และทำพยัญชนะให้ออกเสียงได้ ส่วนพยัญชนะต้องอาศัยสระจึงออกเสียงได้ ฯ
๒. ในอาเทศสระสนธิ จะแปลงสระ เป็น ย หรือ ว ได้ในที่เช่นนี้ คือ ถ้า อี เอ โอ อุ อยู่หน้า มีสระอยู่เบื้องหลัง แปลง อี ตัวหน้าเป็น ย ยกตัวอย่าง ปฏิสนธวารวุตติ-อสุต เป็น ปฏิสนธวารวุตยสุต, แปลง เอ เป็น ย ยกตัวอย่าง เต-อสุต เป็น ตยสุต แปลง โอ เป็น ว ยกตัวอย่าง ออโข-อสุต เป็น ออขวสุต แปลง อุ เป็น ว ยกตัวอย่าง พหู-อาพาโธ เป็น พหุวาพาโธ ฯ
๓. ศัพท์จำพวกหนึ่ง จะแจกด้วยวิภัติทั้ง ๘ แปลงรูปไปต่าง ๆ เหมือนนาม ทั้ง ๓ ไม่ได้ คงรูปอยู่เป็นอย่างเดียว ศัพท์เช่นนี้เรียกว่า อัพยยศัพท์ ฯ อุปสัคกับนิบาต มีวิธีใช้ต่างกันอย่างไร คือ อุปสัคนั้นสำหรับใช้นำหน้านาม และกิริยาให้วิเศษขึ้น เมื่อนำหน้านาม มีอาการคล้ายคุณศัพท์ เมื่อนำหน้า กิริยา มีอาการคล้ายกิริยาวิเศษณะ ส่วนนิบาตนั้น สำหรับลงในระหว่าง นามศัพท์บ้าง กิริยาศัพท์บ้าง บอกร อาลปนะ กาล ที่ ปริเฉท อุปไมย ปฏิเสธ ความได้ยินเล่าลือ ความปรักปรำ ความถาม ความรับ ความเตือน เป็นต้น ฯ
๔. การแยกวิภัติอาชยาตออกเป็น ปรีสสบท และอัตตโนบท เพื่อประสงค์ดังนี้ คือจะได้กำหนดรู้วาทก เพราะปรีสสบทเป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยาที่เป็น กัตตวาทกและเหตุกัตตวาทก ส่วนอัตตโนบท เป็นเครื่องหมายให้รู้กิริยา ที่เป็นกัมมวาทก ภาววาทก และเหตุกัมมวาทก แต่จะนิยมลงเป็นแน่ ทิเดียวก็ไม่ได้ บางคราวปรีสสบทเป็นกัมมวาทกและภาววาทกก็มีเหมือนคำ

บาลีว่า “สทิส เม น วิชชติ” คนเช่นกับด้วยเรา (อันใคร ๆ) ย่อมหาไม่ได้ เป็นคัน บางคราวอรรถโนบทเป็นกัตตวาจกก็มี เหมือนคำบาลีว่า “ปิยโต ชายเต โสโก” ความโศกย่อมเกิดแต่ของที่รัก เป็นคัน คำที่กล่าวข้างคันนั้น ประสงค์เอา แต่บทที่เป็นไปโดยมาก ถ้าจะกำหนดให้ละเอียดแล้ว ต้องอาศัยปัจจัยด้วย ๆ

ได้แจก ภูช ฐาตุ (ในความกิน) ด้วยวิภัตติหมวดปัญจมีวิภัตติ เฉพาะปรัสสบท ดังนี้

ปรัส	เอกวจนะ	พหுவจนะ
ป.	ภุชตุ	ภุชชตุ
ม.	ภุช ภูชหาหิ	ภุชช
อุ.	ภุชขามิ	ภุชขาม

๕. กิตกันั้น คือ ศัพท์ที่ท่านประกอบปัจจัยหมู่หนึ่ง ซึ่งเป็นเครื่องกำหนด หมายเนื้อความของนามศัพท์และกริยาศัพท์ที่ต่าง ๆ กัน ๆ แบ่งออกเป็น ๒ อย่าง ๆ คือ เป็นนามศัพท์อย่าง ๑ เป็น กริยาศัพท์อย่าง ๑ ๆ พนฺธน์ (จान์) ลง ยุ ปัจจัย เป็นกัตตรูป อธิกรณสาธนะ ตั้งวิเคราะห์ว่า พนฺธติ เอกฤติ พนฺธน์ (จान์) ๆ

๖. ตัปฺปรัสสมาสกับกัมมชารยสมาส มีลักษณะต่างกันอย่างไร คือ ตัปฺปรัสสมาส คือ นามศัพท์มี อ วิภัตติเป็นคัน ในที่สุด ท่านย่อเข้าด้วยบทเบื้องปลาย มีวิภัตติ และวจนะไม่เสมอกัน ส่วนกัมมชารยสมาส คือ มีวิภัตติและวจนะเสมอกัน บทหนึ่งเป็นประธาน บทหนึ่งเป็นวิเสสนะ หรือเป็นวิเสสนะทั้ง ๒ บท ๆ ปริปัญญาปคตจิวโร (สามณโร) เป็นฉัญฐิตูลยาธิกรณพหุพพิทิสมาสมิสมหารทวันทวสมาสเป็นภายใน ตั้งวิเคราะห์ตามลำดับดังนี้

- ส.ทวัน.วิ. ปตุโต จ จีวรณจ ปคตจิวริ
- ฉ.คูล.พหุพ.วิ. ปริปัญญา ปคตจิวริ ยตุสโส ปริปัญญาปคตจิวโร (สามณโร) ๆ

๗. ปัจจัยในฐานตัทธิต ลงแทนศัพท์ ๔ ศัพท์ คือ ชาน อรหติ หิต ภาว ฯ
มณิมยา (นาวา) ลง มย ปัจจัย ในปกคิตัทธิต ตั้งวิเคราะห์ว่า มณินา ปกตา
มณิมยา (นาวา) หรือ มณิสฺส วิกาโร มณิมยา (นาวา) ฯ

พระเทพปริยัติมุนี เจมจารี วัดทองนพคุณ
สนามหลวงแผนกบาลี

เฉลย
ตรวจแก้.